

Rättssäker individuell examination

Riktlinjer vid Högskolan i Halmstad

Fastställd av rektor 2020-03-16. Dnr: L 2020/31

Bakgrund

Med examination enligt Högskoleförordningens (1993:100) bestämmelser måste förstås att en examinator bestämmer ett betyg utifrån den eller de former för bedömning av studenternas prestationer som anges i kursplanen¹. Mer praktiskt innebär examination en organiserad prövning av en students prestationer² i förhållande till lärandemålen.

Universitet och högskolor har stor frihet att utforma examinationen av studenternas prestationer. Det innebär bl.a. att det är lärosätena som bestämmer vilka examinationsformer som ska användas för olika kurser. Detta är viktigt för att kunna anpassa examinationen efter de skilda förutsättningar som kan gälla för olika utbildningar. Men examinationen innebär också utmaningar såsom de rättsliga aspekterna av examinationen³.

Att examinera studenter på olika utbildningsnivåer är därmed en av Högskolan i Halmstads (HH) viktigaste uppgifter. Kvalitet i examinationen är av största vikt för såväl HH som studenterna. Som myndighet är det nödvändigt för HH att ha klara regelverk, klara delegationer och klar dokumentation av beslut inom examinationen. Detta gäller inom utbildning på såväl grundnivå och avancerad nivå som utbildning på forskarnivå. Examinationen ska präglas av rättssäkerhet, likabehandling och kvalitetssäkring och genomföras på ett sådant sätt att misstanke om jäv kan uteslutas. Den löpande examinationen är både en form av myndighetsutövning och ett led i studentens lärandeprocess. För att examinationen ska upplevas som rättssäker måste regler och rutiner vara tydliga för såväl studenter som lärare och administratörer. Rättssäkerhet bör enligt Universitetskanslersämbetet (UKÄ) förstås som ”förutsebarhet i rättsliga angelägenheter”. För att det ska finnas villkor för rättssäkerhet krävs att det finns tydliga regler, att dessa är publicerade, och alltså kända, samt att de tillämpas korrekt och lojalt.

Det ska i förväg och i god tid före examinationen stå klart för studenterna vilka krav som gäller. Mer om grundförutsättningarna för det myndighetsutövande som en examinator utför finns beskrivet i de olika upplagorna av Rättssäker examination⁴. I dessa finns också utförligt beskrivet de rättigheter studenterna har vid de olika stegen i en examination.

Diskrimineringslagen (2008:567) gäller vid examination. Det betyder att examination vid Högskolan i Halmstad ska utmärkas av rättssäkerhet och likabehandling. Vid val av examinationsform är det viktigt att reflektera kring om varierande examinationsformer används under utbildningens gång för att tillgodose att studenter utvecklar kunskap på olika sätt. Dessa riktlinjer behandlar rättssäkerhetsaspekten utifrån Högskolans perspektiv. Andra aspekter såsom exempelvis pedagogiska berörs inte här.

¹ UKÄ, (2017) Rättssäker examination, andra upplagan

² Med prestationer avses i denna skrivelse de tre områdena *kunskap och förståelse, färdighet och förmåga* samt *värderingsförmåga och förhållningsätt*.

³ Se fotnot 1.

⁴ Tredje upplagan utkom 2017.

Individuell examination vid Högskolan i Halmstad

Examinationens syfte är att kunna avgöra om studenterna på en kurs har uppnått de lärandemål som är angivna i kursplanen. Varje enskild student ska examineras och examinationen ska utformas så att den individuella bedömningen kan göras. Sammantaget ska detta bidra till att studenten uppnår lokala och nationella examensmål för en utbildning. Formerna för bedömningen av studenternas prestationer ska enligt 6 kap. 15§ HF anges i kursplanen.

Examinationsformerna ska väljas så att de på bästa sätt examinerar att lärandemålen är uppnådda för varje student. Det förekommer många olika former av examination vid lärosätet vilket speglar variationer i lärandemålen eller olika val av pedagogiska metoder.

Grupptentamen i olika former är enligt UKÄ en tillåten examinationsform. Det påpekas samtidigt att det utöver gruppens prestation är viktigt att en individuell bedömning av de enskilda studenterna kan göras.

Vid examinationsformer där studenten har tillgång till litteratur och internet bör frågor vara utformade så att det inte enkelt går att hitta färdiga svar på internet, i litteratur eller i tidigare studentarbeten. Detta gäller även de examinationer som kräver längre skrivna svar. Särskild uppmärksamhet bör riktas mot att hindra studenter från att använda programvara/agenter som med bara några få ord som underlag kan erbjuda skriven text. Plagiatkontroll ska användas för all inlämnad text.

Sammanfattningsvis åligger följande krav på examinationen av en kurs:

- Den ska vara utformad för att kunna avgöra att studenterna uppnått kursplanens lärandemål.
- Den ska examinera varje enskild student.
- Den ska utformas så att otillåtet samarbete och användandet av otillåtna hjälpmedel i möjligaste mån kan förhindras.

Examinationsformer; exempel

Gemensamt för samtliga examinationsformer är att de ska besvara frågan om den enskilde studenten har den kunskap, färdighet eller kompetens som krävs för att kursmålen ska anses uppnådda. Nedan ges några exempel på examinationsformer och vad man särskilt bör beakta i relation till ovanstående riktlinjer.

Skriftliga examinationer

Skriftliga examinationer kan ske genom t.ex. salstentamen, hemtentamen/inlämningsuppgift eller liknande, uppsats, m.fl.

Salstentamen

Vid salstentamina arbetar studenterna helt individuellt och det är en examinationsform att rekommendera för att säkerställa examination av varje enskild student och minimera riskerna för otillåtet samarbete och användandet av otillåtna hjälpmedel. En salstentamen kan även

genomförs digitalt i särskilda verktyg där studenten inte har tillgång till andra källor⁵. Oavsett verktyg gäller att frågor på salstentamen alltid ska revideras och hela eller stora delar av tidigare genomförda tentamina ska inte återanvändas från termin till termin. Ansvarig lärare ska vara kontaktbar per telefon under salstentamen för att kunna klara upp eventuella oklarheter kring examinationen.

Hemtentamen eller motsvarande

Hemtentamen eller motsvarande kan användas om lärandemålen är sådana att det exempelvis krävs längre reflektion eller tillgång till olika externa källor. Hemtentamen ska i möjligaste mån undvikas om samma eller väsentligen samma tentamen kan ges som salstentamen. Detta eftersom det är mycket svårt att kontrollera att otillåtet samarbete eller användandet av otillåtna hjälpmedel inte förekommit vid hemtentamina. Det är examinatorns skyldighet att tydligt informera om vad som utgör plagiat, otillåtet samarbete eller otillåtna hjälpmedel.

Denna form av examination ska utformas med hänsyn tagen till att studenten har tillgång till olika tänkbara källor och hjälpmedel för att genomföra uppgiften. Det är examinatorns skyldighet att utforma uppgiften så att det krävs mer av studenten än att kopiera andra källor. Dessutom behövs strategier för att säkerställa att studenten på egen hand producerat dokumentet som lämnas in. Vid examinationer där studenten arbetar med uppgiften under en sammanhängande period på egen hand utifrån givna instruktioner för att på egen hand skriva svar krävs att instruktionerna är mycket tydliga. Studenten måste ha förståelse för vad en individuell prestation respektive grupprestation innebär. Om examinationen är en gruppuppgift måste det på något sätt säkerställas att alla deltagare i gruppen har uppnått lärandemålen.

Skillnaden mellan vad en individuell prestation respektive grupprestation innebär ska tydligt framgå av kursdokument t. ex. studiehandledning. Gränsen mellan tillåtet och otillåtet samarbete kan vara otydlig för många studenter och det är viktigt att detta kommuniceras innan hemuppgiften ges.

En del i hemtentamen innebär att studenter samarbetar och diskuterar examinationsuppgiften, vilket i sig är en del av en lärandeprocess. Samtidigt kvarstår examinatorns skyldighet att säkerställa att den individ som lämnar in uppgiften har nått lärandemålen. Kompletterande examination kan därför vara nödvändig. Detta kan exempelvis ske genom muntlig individuell tentamen, seminarium, diskussionsgrupper, separat redovisning mm.

Examensarbete/självständigt arbete/ uppsats

Examensarbeten och uppsatser är stora arbeten som ofta pågår under en längre tid. Handledaren är den som har mest kontakt med studenterna under det pågående arbetet. Det är av stor vikt att handledare och examinator är eniga i vilka krav som gäller på arbetet och att dessa görs tydliga för studenterna enligt de riktlinjer som finns (se ovan).

⁵ HH har ännu inget sådant upphandlat system.

När uppsatser skrivs i grupp bör det under processen finnas uppföljningstillfällen där det säkerställs att alla studenter deltar i arbetet och har de kunskaper som krävs för att lärandemålen ska kunna nås vid den slutliga examinationen. Examinationen ska säkerställa att de individuella prestationerna är tillräckliga i förhållande till lärandemålen⁶.

Examinationen ska därmed utformas så att individens kunskaper på något sätt kontrolleras, inte bara gruppens. Varje student ska redovisa hur denne bidragit till examensarbetet⁷ och olika former av elektroniska dag- eller loggböcker kan vara ett sätt att följa varje students arbete på väg fram till den slutliga examinationen.

Laborationer

Laborationer utförs ofta i sal där ett flertal studenter utför samma moment samtidigt, individuellt eller i grupp. En svårighet kan då vara att examinera det som en enskild student gör, framför allt om det är många studenter i förhållande till antal lärare. En kompletterande inlämning kan därför behövas för att säkerställa att alla studenter uppnått avsett lärandemål.

Verksamhetsförlagd utbildning (VFU)/klinisk verksamhet och liknande

Vid ”praktik” hos externa aktörer är det de anställda handledarna som ser mest av studenten. Beslut om examination sker alltid av Högskolan utsedd examinator. Krav som ställs på studenten måste därför var mycket tydliga för både student och handledare. Kriterier för bedömning kan vara ett sätt att säkerställa att handledaren lämnar ett underlag till Högskolan som går att examinera studenten på. Ju större inflytande handledaren har på examinationen desto större vikt att det finns tydliga kriterier. Det kan också finnas anledning att ta ställning till vilken formell roll handledaren har, dvs. om examinationen utgörs helt och hållet av handledarens underlag, eller om handledarens bedömning endast är en del av underlaget som ligger till grund för examinatorns beslut.

Digitala examinationsformer

Digitala examinationer har i grunden inga annorlunda krav än andra examinationsformer; däremot kan tekniken innebära ytterligare utmaningar vad gäller att säkerställa den enskilde studentens kunskaper. Det är viktigt att det är kursmål och inte datorkompetens som examineras, och att studenterna får möjlighet att examineras utan att tekniska problem uppstår. I övrigt gäller samma krav på rättssäkerhet m.m. Instruktionerna om hur examinationen ska genomföras är särskilt viktiga när studenterna genomför examination i digital form. En utmaning i samband med digitala examinationer som sker på annan plats än campus är att studenterna måste kunna identifieras. Likaså är det viktigt att motverka de möjligheter till fusk och plagiat som kan finnas. Utformningen av frågorna blir här extra viktiga med hänsyn till det som beskrivs i inledningen kring möjligheten att hitta andra studenters svar eller färdiga svar/texter via internet.

⁶ I examensarbeten/ uppsatser kan det även finnas anledning att ta hänsyn till examensmålen för den tänkta examen.

⁷ Även vid större grupparbeten ska varje individ redovisa sitt bidrag till slutresultatet.